

SAVOLAISESTA KIEROUDESTA ON SANA KUOPIO
MIELESTÄNI MUODOSTUNUT
KANSANONOMASTINEN TUTKIMUS KUOPION PAIKANNIMISTÄ

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
15.1.2021

Minna-Liisa Taskinen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TEOREETTINEN TAUSTA	3
2.1. Tutkimussuuntaukset	3
2.2. Aiempi tutkimus	5
3. TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	7
3.1. Tutkimusaineisto	7
3.2. Tutkimusmenetelmät	8
4. TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI	10
4.1. Hevosten kuopima <i>Kuopio</i>	11
4.2. Jyrkkä ja jyrkevä <i>Jynkkä</i>	14
4.3. Julkusten <i>Julkula</i>	16
4.4. Ruotsinkielinen <i>Rönö</i>	18
4.5. Itkosten <i>Itkonniemi</i>	19
4.6. Niukka ja nuiva <i>Niuvanniemi</i>	21
4.7. Rouva Tiuhosen <i>Tiihotar</i>	23
4.8. Maaseudun <i>Maaninka</i>	25
4.9. Nilsitty <i>Nilsiä</i>	26
4.10. Yhteen veto	28
5. PÄÄTÄNTÖ	31
LÄHTEET	33
LIITE	

1. JOHDANTO

Tutkin kandidaatintutkielmassani informanttien muodostamia kansanetymologioita ja mielikuvia Kuopion läpinäkymättömistä eli *opaakeista* paikannimistä. Tarkastelen siis tutkimusaineistostani, miten informantit selittävät oudolta kuulostavien paikannimien alkuperää ja millaisia mielikuvia paikannimet heissä herättävät. Kerron jokaisen paikannimen kohdalla kansanetymologioiden ja mielikuvien lisäksi myös paikannimien tutkitut etymologiat. Tutkielmalleni asettamani tutkimuskysymykset ovat

1. Millaisia kansanetymologioita ja mielikuvia informantit muodostavat läpinäkymättömille Kuopion paikannimille?
2. Mihin informanttien vastaukset perustuvat, ja vastaavatko ne tutkijoiden tekemiä etymologioita?

Jälkimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla tarkastelen, perustuvatko informanttien vastaukset esimerkiksi sana-assosiaatioihin, henkilönnimiin, eri kieleen vai johonkin muuhun (tarkemmin luvussa 4). Lisäksi vertaan informanttien vastauksia kunkin paikannimen tutkittuun etymologiaan.

Tutkittavakseni olen valinnut yhteensä 18 mahdollisimman läpinäkymätöntä paikannimeä Kuopion alueelta. Paikannimet ovat *Kuopio*, *Jynkkä*, *Julkula*, *Rönö*, *Itkonniemi*, *Niuvanniemi*, *Tiihotar*, *Maaninka*, *Nilsinä*, *Puutossalmi*, *Puijo*, *Huuhanmäki*, *Rasinmäki*, *Matkus*, *Räöpys-Rytky*, *Ritosenlampi*, *Pikonniemi* ja *Myhkyri*. Nimistä yhdeksän ensimmäistä ovat asutusnimiä ja kahdeksan jälkimmäistä luontonimiä. *Puutossalmi* on sekä asutuksen että luontokohteen nimi. Kandidaatintutkielmassani käsittelen näistä paikannimistä ainoastaan asutusnimet eli yhdeksän ensimmäistä, ja loput jätän pro gradu -tutkielmaani varseen.

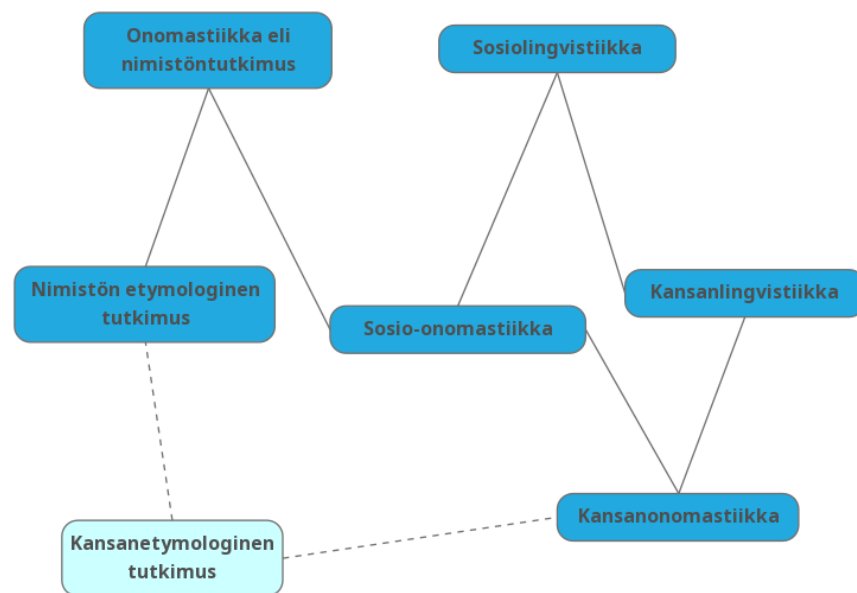
Paikannimien kansanetymologioista on aiemmin Suomessa tehty vain muutamia opinnäytetöitä. Viimeisimmät opinnäytetyöt aiheesta ovat Anniina Rajaniemen kandidaatintutkielma *Kansanetymologisia tulkintoja Oulun kaupungin paikannimistä* (2018) sekä pro gradu -tutkielma *Kansanonomastinen tutkimus Oulun kaupungin paikannimistä* (2020). Muita paikkoja, joissa paikannimistön kansanetymologioita on Oulun lisäksi tutkittu, ovat ainakin Varkauden seutu (Rimpeläinen 2011), Imatran Tainionkoski (Tella

2016) sekä karjalainen Uutjärven kylä (Moshnikov 2012). Kuopioon liittyvä tutkielmani täydentää tätä luetteloa ja täyttää siten yhden aukon tässä tutkimuskentässä.

2. TEOREETTINEN TAUSTA

2.1. Tutkimussuuntaukset

Tutkielmani edustaa pääasiassa kansanonomastista tutkimussuuntausta, mutta tutkielmani liittyy myös muihin kielentutkimuksen tutkimussuuntauksiin. Alla olevaan pelkistettyyn kaavioon olen koonnut eri tutkimussuuntausten keskinäisiä suhteita selventävän kuvion (Kuvio 1). Kuvio ei ole kaiken kattava, vaan se on tarkoitettu ainoastaan selventämään tähän tutkimukseen liittyvää teoriataustaa.

KUVIO 1. Tutkielmaan liittyvät tutkimussuuntaukset. Kuvio on koottu Tieteen termipankin avulla.

Koska aiheenani on paikannimet, kuuluu tutkielmani vahvasti onomastiikan eli nimistöntutkimuksen piiriin. Onomastiikan tutkituimpia kohteita ovatkin nimenomaan paikkojen nimet eli *toponyymit*. Suosittuja tutkimuskohteita paikkojen nimien rinnalla ovat henkilöiden nimet. Myös muun muassa kaupallinen nimistö, kirjallisuuden nimistö ja muut vastaavat kuuluvat onomastiikan tutkimuskohteisiin. Onomastiikka sai alkunsa kielihistorian ja historiantutkimuksen aputieteenä 1800-luvulla ainutlaatuisen historiallisen dokumenttiarvonsa ansiosta. Nimistön korkea dokumenttiarvo ja suosio tutkimuskohteena johtuu muun muassa siitä, että vanhoihin nimiin saattaa olla tallennettuna arvokasta tietoa

esimerkiksi jo kielestä hävinneistä piirteistä. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2008: 60–61.)

Yksi tunnetuimmista onomastiikan tutkimuslinjoista on etymologinen tutkimus. Etymologinen tutkimus tutkii nimien alkuperää yleensä siitä lähtökohdasta, että kaikki perinnäisesti paikallisissa yhteisöissä syntyneet paikannimet ovat syntyessään ymmärrettäviä kielellisiä ilmauksia sekä nimettävää paikkaa jollakin tapaa kuvaavia. Tutkielmassani käytän etymologian lisäksi termiä *kansanetymologia*. Kansanetymologia tarkoittaa kansanomaista selitystä nimelle, joka on ajan kuluessa muuttunut leksikaalisesti läpinäkymättömäksi ja jonka alkuperäinen nimeämisen syy on hämärtynt. Toisin sanoen kansanetymologioita syntyy, kun ihmiset pyrkivät selittämään oudolta kuulostavia nimiä niihin liitettyillä tarinoilla. (Ainiala ym. 2008: 35, 114.)

Sosiolingvistinen näkökulma nimistön tutkimisessa nostaa esille nimistön käytön ja variaation tutkimisen. Sosiolingvististä nimistöntutkimusta kutsutaan sosio-onomastiikaksi. (Ainiala ym. 2008: 75). Kyseistä termiä käytti ensimmäisen kerran Hans Walther vuonna 1971 (saksan kielellä *Sozioonomastik*). Hän määritteli sosio-onomastiikan päätehtäväksi tutkia nimien sosiaalista alkuperää ja eri varianttien esiintymistä erilaisissa yhteyksissä ottaen huomioon sekä nimen antajan, kantajan että käyttäjän. Nykyään sosio-onomastiikassa pyritään ottamaan huomioon se sosiaalinen, kulttuurinen ja tilanteinen kenttä, jossa nimiä käytetään. Jokapäiväiset nimien käyttötilanteet ovat siis sosio-onomastiikan näkökulmasta tärkeitä. (Ainiala & Östman 2017: 2, 7.)

Sosio-onomastiikan lisäksi toinen sosiolingvistiseen tutkimukseen kuuluva tutkimussuuntaus on kansanlingvistiikka. Kansanlingvistinen tutkimus tutkii nimistön puolella kielenkäyttäjien suhtautumista ja asenteita nimiin sekä nimien käyttöön liittyen. (Ainiala ym. 2008: 75–77.) Sosio-onomastiikan ja kansanlingvistiikan pohjalta on syntynyt myös varsin uusi tutkimussuuntaus: kansanonomastiikka. Ainiala ja Halonen esittelivät termin vuonna 2011 tutkimuksessaan *Somalialaistaustaiset nuoret nimistönkäyttäjinä Itä-Helsingissä*. Kansanonomastiikassa tutkitaan maallikoiden¹ käsityksiä ja havaintoja nimistä sekä nimistönkäytöstä. (Ainiala & Halonen 2011: 193–194.) Tutkimukseni siis edustaa kansanonomastiikkaa, sillä tarkastelen maallikoiden käsityksiä paikannimistöstä. On

¹ *Maallikolla* tarkoitetaan *ei-lingvistiä* eli kielenpuhujaa, jolla ei ole kielitieteellistä koulutusta (Tieteen termipankki s.v. *maallikko*).

kuitenkin huomattava, että tutkimukseeni osallistuneista informanteista osalla saattaa olla kielitieteellinen koulutus. Voidaan kuitenkin olettaa, että suurin osa informanteista on maallikoita.

2.2. Aiempi tutkimus

Mainitsin jo ensimmäisessä luvussa lyhyesti kansanetymologioihin liittyvistä opinnäytetöistä. Tarkastelen tässä luvussa niistä vain läheisimmin omaan tutkielmaani liittyviä. Niistä yksi on Anniina Rajaniemen kandidaatintutkielma *Kansanetymologisia tulkintoja Oulun kaupungin paikannimistä* (2018), jossa hän on tämän tutkielman tapaisesti kerännyt informanttien selityksiä Oulun paikannimien alkuperästä. Rajaniemen vuonna 2020 valmistunut pro gradu -tutkielma *Kansanonomastinen tutkimus Oulun kaupungin paikannimistä* lisää aiheeseen uuden näkökulman. Siinä hän tarkastelee aiemmin keräämästään tutkimusaineistosta, paljonko informanteilla on tutkimukseen perustuvaa tietoa paikannimien alkuperästä ja missä määrin he turvautuvat selityksissään kansanetymologioihin.

Jenni Rimpeläisen (2011) pro gradu -tutkielmassa *Paikannimen monet tarinat. Varkaute-laisten kansanetymologisia tulkintoja kaupunkinsa ja sen lähialueiden paikannimistä* tutkimuskysymykset ovat, millä tavoin maallikot selittävät paikannimien syntyä ja mihin selitykset perustuvat. Myös Petra Tellan (2016) pro gradu -tutkielmassa *Imatran Tainionkosken paikannimet. Kansanetymologinen ja tieteellinen näkökulma* esitellään ei-kielitieteilijöiden tekemiä tulkintoja tietyn paikan, Tainionkosken, nimien merkityksestä ja asiataustasta. Sen lisäksi Tella pyrkii esittämään tutkimuksen paikannimille myös tieteellisesti pätevät selitykset.

Edellä mainittujen opinnäytetöiden tutkimustuloksissa esitetyt huomiot ja päätelmät ovat toisiaan tukevia. Niiden mukaan informantit selittävät paikannimiä kaikista useimmin sana-assosiaatioiden avulla (Rajaniemi 2020: 94; Rimpeläinen 2011: 159–160; Tella 2016: 67). Muita tyypillisiä perusteita kansanetymologioiden syntymiselle on informanttien oma tieto nimen tarkoitteesta ja sen historiasta sekä aiemmin luetut tai kuullut valmiit selitykset (Tella 2016: 67). Rajaniemen (2020: 97) ja Rimpeläisen (2011: 159–160) mukaan tutkimuksissa on ollut myös joitakin konnotaatioihin perustuvia selityksiä. Lisäksi

vieraiden kielten, kuten esimerkiksi saamen, uskottaan olevan joidenkin oudolta kuulostavien paikannimien takana. (Rajaniemi 2020: 95; Rimpeläinen 2011: 164).

Rimpeläisen (2011: 163) ja Tellan (2016: 67) mukaan informanttien tulkinnat paikkojen nimeämisperusteista ovat paljolti samantyyppisiä kuin tutkijoidenkin. Informantit ovat selittäneet nimiä siis esimerkiksi paikan sijainnin, ominaisuuden tai paikassa esiintyvän asian perusteella. Myös paikan suhde ihmiseen on ollut yksi tyypillinen selitys. (Rimpeläinen 2011: 163.) Eroavaisuudet informanttien ja nimistöntutkijoiden nimenselitystavoissa kuitenkin syntyvät Rimpeläisen (2011: 163) tutkimuksen mukaan ymmärryksestä siitä, miten nimen rakenne vaikuttaa nimen sisältöön. Informanteilla on harvoin paikannimiä selittäessään käytettävissään tutkijoille tyypillistä tietoa siitä, miten kieli toimii, millaisia kirjoitusasuja ennen on ollut ja millaiset äänteenmuutokset ovat ylipäätään mahdollisia (Tella 2016: 66–67).

3. TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1. Tutkimusaineisto

Hankin tutkimusaineistoni tutkielman liitteenä löytyvällä sähköisellä kyselylomakkeella vuonna 2020. Kyselylomakkeeni on mukailtu Anniina Rajaniemen kandidaatintutkielman (2018) kyselylomakkeesta. Lomakkeen alussa on muutama taustatietokysymys, joissa kysytään informantin ikää, sukupuolta sekä aikaa, jonka tämä on mahdollisesti asunut Kuopiossa. Esittelen informanttien taustatiedot myöhemmin tässä luvussa, mutta en muutoin ota niitä huomioon tässä tutkielmassa. Taustatiedot on kerätty mahdollista jatkotutkimusta varten. Taustatietojen jälkeen kyselylomakkeella on toistettu tehtävänanto ja lueteltu 18 paikannimeä, joiden kunkin alapuolella on tyhjä tekstikenttä vastauksia varten.

Jaoin kyselylomaketta Facebookissa Kuopioon liittyvissä ryhmissä. Kyselyyn sai vastata anonymisti kuka tahansa yli 18-vuotias. En ikää lukuun ottamatta muutoin rajannut informanttien joukkoa, jolloin seassa voi olla myös kielitieteellisen koulutuksen suorittaneita informanteja. Kyselylomakkeen asetusten takia vastausten lukumäärä vaihtelee lomakkeen eri kohdissa. Aluksi en ollut merkinnyt vastauskenttiä pakollisiksi, jolloin informantit saivat päättää, mihin vastaavat. Paikannimien kohdalle sain vastauksia vähimmillään 63 ja enimmillään 66. Taustatietokysymyksiin oli puolestaan vastannut 72 informanttia. Tämä aiheuttaa jonkin verran vääristymää taustatietokysymysten tuloksiin, sillä kyselystä ei näe, ketkä ovat vastanneet ainoastaan taustatietokysymyksiin, mutta eivät ole varsinaisesti osallistuneet kyselyyn. Siksi seuraavassa kappaleessa kertomani informanttien taustatiedot ovat suuntaa antavia.

Kyselyn taustatietoihin vastanneista 72 informantista suurin joukko eli 40 prosenttia on 18–29-vuotiaita. Toiseksi suurin ikäryhmä on 50–59-vuotiaat (21 %). Vanhimmat kyselyyn vastanneet informantit ovat puolestaan 70–79-vuotiaita (4 %). Informanttien ikähaarukka painottuu siis nuoriin aikuisiin, mutta mukana on vastauksia muistakin ikäryhmistä pois lukien viimeinen ikähaarukka *80-vuotiaat ja sitä vanhemmat*.

Informanteista 71 prosenttia on ilmoittanut olevansa naisia. Vastaavasti miehiä on 29 prosenttia. Heistä kaikista yhteensä kymmenen prosenttia ei ole koskaan asunut Kuopiossa.

Loput 90 prosenttia joko asuvat nyt tai ovat joskus asuneet kyseessä olevan kaupungin alueella. Heistä suurin prosenttiosuus (23 %) on asunut Kuopiossa 10–19 vuotta. Alle 5 vuotta Kuopiossa asuneita on 16 prosenttia ja 50 vuotta tai kauemmin asuneita kuusi prosenttia. Asuinpaikkatietojen perusteella on siis varsin todennäköistä, että ainakin 90 prosentilla informanteista on jotakin tietämystä osasta tai kaikista tutkielmaan sisältyvistä paikoista.

3.2. Tutkimusmenetelmät

Käytän tutkielmassani tutkimusaineiston analysointiin ja tulosten tarkasteluun pääasiassa kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Esitän kuitenkin kvalitatiivisin menetelmin saamani tulokset myös graafisena kuviona, jossa näkyy numeerista tietoa. Tällöin hyödynnän myös kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän keinoja.

Aineistoni käsittelyssä käytän kvalitatiiviseen tutkimusmenetelmään kuuluvaa sisällönanalyysia, koska se mahdollistaa dokumenttien analysoinnin systemaattisesti ja objektiivisesti. Sen tarkoituksena on yhdistää hajanainen aineisto mielekkääksi, selkeäksi ja yhtenäiseksi tutkittavaa ilmiötä kuvaavaksi informaatioksi. Tähän tavoitteeseen päästään tyypillisesti ensin hajottamalla aineisto osiin, käsitteellistämällä osat ja lopulta kokoaamalla ne uudestaan loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 86, 91.) Sisällönanalyysissä käytän aineistolähtöistä analyysitapaa. Tällöin sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla. Esimerkiksi teoreettisia käsitteitä ei luoda etukäteen, vaan ne syntyvät aineiston mukaan. Koska analyysi on aineistolähtöistä, minkään tutkittavaan ilmiöön liittyvän aikaisemman havainnon, tiedon tai teorian ei pitäisi vaikuttaa analyysin tekemiseen tai sen lopputulokseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 80, 98.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen. Ensin aineisto redusoidaan eli pelkistetään. Sen jälkeen pelkistetty aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Lopuksi ryhmistä luodaan vielä teoreettiset käsitteet eli abstrahoidaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018: 86, 91.) Aloitin tutkimusaineiston redusoinnin etsimällä aineistosta tutkimuskysymyksiin vastaavia ilmauksia. Käytin aineistoni pelkistämisessä apuna värejä, joilla merkkasin jo alustavasti eri luokkiin kuuluvia ilmaisuja. Käytyäni tutkimusaineiston läpi, siirsin redusoidut ilmaukset jokaiselle paikannimelle tehtyihin omiin Excel-tiedostoihin.

Excelissä tarkastelin ilmauksia tarkemmin ja yhdistelin saman ajatuksen sisältävät ilmaukset omiin luokkiinsa. Ryhmittelyn jälkeen loin luokille vielä teoreettiset käsitteet sen mukaan, millä perusteella luokan ilmaisuissa luodaan kansanetymologioita tai mielikuvia (tarkemmin luvussa 4).

Sisällönanalyysin jälkeen jatkoin tulosten käsittelyä kvantifioimalla, jolloin laadulliset tulokset saadaan muutettua myös määrällisiksi (Tuomi & Sarajärvi 2018: 100). Käytin siis kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän keinoja luodakseni aineistosta havainnollistavat graafiset esitykset. Graafinen esitys tarkoittaa tässä tapauksessa kullekin paikannimelle luotua informanttien vastausten frekvenssijakaumaa kuvaava pylväskuviota. *Frekvenssi* eli esiintymistiheys kuvaa havaintojen lukumäärää tietyssä ryhmässä, luokassa tai aineistossa. Sen avulla voi ilmaista esimerkiksi, montako erityyppistä havaintoa ja paljonko kutakin havaintotyyppiä tietyssä aineistossa lukumäärällisesti on. (Vilka 2007: 121.) Kerään pylväskuvioihin siis kunkin paikannimen kohdalla aiemmin sisällönanalyysissä muodostamani luokat sekä luokkien sisällä tyypillisimmät vastaukset ja kyseisten vastausten lukumäärän.

4. TUTKIMUSAINEISTON ANALYYSI

Seuraavissa alaluvuissa käsittelen aina yhtä paikannimeä kerrallaan. Aluksi kerron paikannimen tutkitun etymologian, ja sen jälkeen esittelen sanallisesti sekä kuvioiden ja aineistoesimerkkien kautta tutkimusaineistoani. Tutkimusaineiston esittelyn yhteydessä vastaan myös tutkimuskysymyksiini, millaisia kansanetymologioita ja mielikuvia läpinäkyvyydestä paikannimistä syntyy, mihin ne perustuvat ja vastaavatko ne tutkijoiden esittämiä etymologioita. Viimeisessä alaluvussa teen vielä yhteenvedon syntyneistä keskeisimmistä tutkimustuloksista.

Luvussa 3.2. esittelemäni sisällönanalyysin avulla olen erottanut tutkimusaineistostani tyypillisimmät perusteet, joilla informantit ovat pyrkineet selittämään paikannimeä tai joiden perusteella heille on herännyt mielikuvia. Olen luokitellut informanttien vastauksia pääasiassa seuraaviin luokkiin: *Sana-assosiaatio*, *Henkilönnimi*, *Eri kieli*, *Siirrynnäisnimi*, *Muu* ja *Tyhjä*. Luokat ovat ajoittain päällekkäisiä, ja jotkin vastaukset saattavat sopia useampaankin luokkaan. Olen kuitenkin merkinnyt kunkin vastauksen vain yhteen luokkaan, ellei vastaus sisällä kahta selvästi erillistä ajatuskokonaisuutta, kuten esimerkiksi (1).

- (1) *Tästä tulee ain **ruotsin kieli** mieleen, **joulukylä**. Tiedän ettei se niin ole. Veikkaan että liittyy **sukunimeen Julkunen** (paikannimestä *Julkula*)*

Esimerkissä (1) on *Eri kieli* -luokkaan kuuluva mielikuva ruotsin kielestä (*joulukylä*) sekä *Henkilönnimi*-luokkaan kuuluva selitys nimeämisen syystä (sukunimi *Julkunen*). Tämän lisäksi joissakin vastauksissa informantit luettelevat myös useampia sana-assosiaatioita, jotka olen merkinnyt erikseen. Näistä syistä on huomattava, että alaluvuissa esitetyissä kuvioiden kuvateksteissä ilmoitettu informanttien määrä ja kuviossa näkyvien vastausten lukumäärä poikkeavat toisistaan.

Sana-assosiaatio. *Sana-assosiaatiolla* tarkoitan sitä, että paikannimen nimeämisen perustana ajatellaan olevan jokin sanasta heräävä assosiaatio (Kiviniemi, Pitkänen & Ziliacus 1974: 47). Aineistossani sana-assosiaatioiksi olen luokitellut informanttien esittämiä paikannimen kanssa muodoltaan samankaltaisia sanoja, kuten *Kuopioon* liitetty sana-

assosiaatio *kuoppa*. Vaikka myös informanttien esittämät henkilönnimet, vieraskieliset sanat ja muut vastaukset voivat olla sana-assosiaation tulosta, olen merkinnyt ne erikseen.

Henkilönnimi ja Eri kieli. *Henkilönnimi*-luokassa informantit ehdottavat nimenantoperusteeksi jotakin henkilön tai suvun nimeä. *Eri kieli* -luokka puolestaan tarkoittaa, että informantit yhdistävät paikannimen johonkin toiseen kieleen. He saattavat yhdistää nimen tiettyyn kieleen tai johonkin kyseessä olevan kielen tiettyyn sanaan, jonka arvelevat olevan paikannimen synnyn takana tai joka paikannimestä tulee mieleen.

Siirrynnäisnimi. *Siirrynnäisnimeksi* sanotaan paikannimeä, joka on saanut uuden tarkoituksen. Paikka voi rinnastua johonkin nimenantajan ennestään tietämään paikkaan, jonka mukaan uusikin paikka saa nimensä (yhtäläisyysassosiaatio) tai paikasta aletaan käyttää jonkin lähellä olevan paikan nimeä (kosketusassosiaatio). Jälkimmäistä kutsutaan myös *metonymiseksi siirrynnäiseksi*. (Kiviniemi ym. 1974: 49–50.) Analyysissäni en ole erottanut yhtäläisyys- ja kosketusassosiaatioita.

Muu ja Tyhjä. Luokka *Muu* sisältää sellaiset vastaukset, joista en ole pystynyt muodostamaan järkeviä erillisiä luokkia. Syynä on usein se, että vastaukset ovat yksittäisiä ja keskenään aivan erilaisia. Joistakin vastauksista ei myöskään pysty ilman vahvaa tulkittamista näkemään, mitä niillä on pyritty tarkoittamaan. Informantti on saattanut vastata esimerkiksi mielikuvan tai vain yhden sanan, josta ei näe, mihin hän vastauksensa perustaa. *Tyhjä*-luokka sisältää nimensä mukaisesti tyhjät vastaukset sekä pelkät ”En tiedä” -tyyppiset vastaukset.

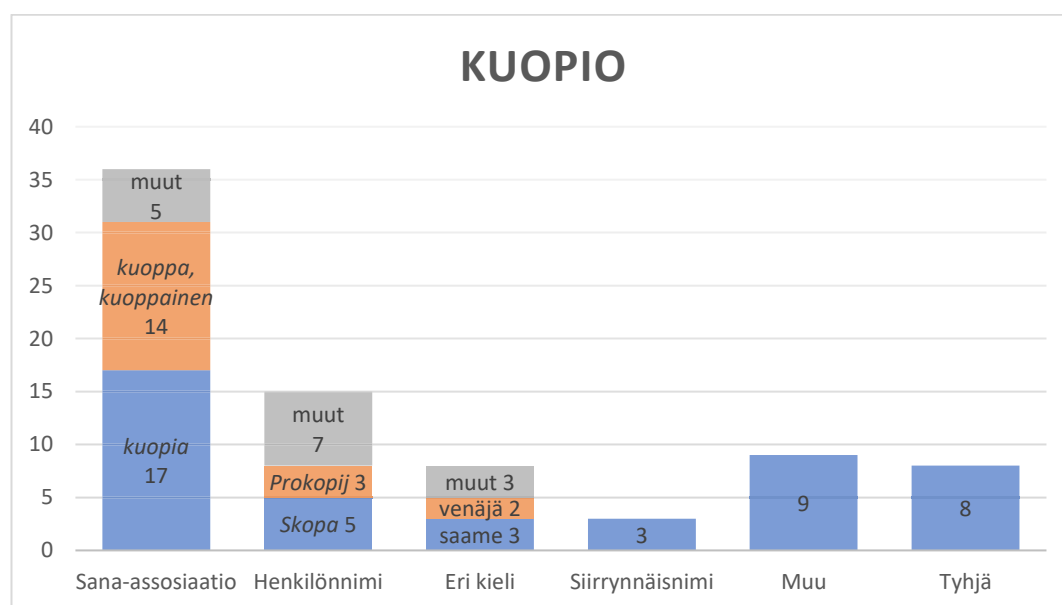
4.1. Hevosten kuopima *Kuopio*²

Ensimmäinen paikannimi on tutkimukseni kohteena olevan kaupungin nimi *Kuopio*. Nisilän (1975: 127) mukaan *Kuopio* on elliptinen eristymä eli lyhentymä alkuperäisestä kaksijäsenisestä *Kuopionniemestä*. *Kuopion* tutkittu etymologia ei ole tutkijoille kuitenkaan täysin yksimielinen, vaan he ovat löytäneet sille useita vaihtoehtoisia etymologioita (Suomalainen paikannimikirja, jatkossa SPK, s.v. *Kuopio*). Tutkijat ovat aluksi

² Analyysin alaluvut olen nimennyt samalla tyylillä, kuin Jenni Rimpeläinen (2011) pro gradu -tutkielmassaan ja Anniina Rajaniemi kandidaatintutkielmassaan (2018).

ehdottaneet paikannimen etymologiaksi muun muassa sanoja *kuopia*, *kuopija*, *kuoppa* (henkilönnimenä) sekä *kuopus* (Nissilä 1975: 128). Nykyään tutkijat ovat kuitenkin yleensä sitä mieltä, että Kuopion kaupungin nimi on siirrynnäisnimi Ruokolahden *Kuopiola*-nimisestä kylästä, joka puolestaan on saanut nimensä sukunimestä *Kuopio* tai *Kuopiainen* (SPK s.v. *Kuopio*, Nissilä 1975: 128). Sukunimi *Kuopio* on muunnos karjalaisperäisestä ortodoksisesta henkilönnimestä *Prokopij* (SPK s.v. *Kuopio*; Nissilä 1975: 128; Mikkonen & Paikkala 2000: 264).

Kuopioon liitettyt kansanetymologiat ja mielikuvat olen luokitellut kuuteen luvussa 4 esittelemääni luokkaan. Informanttien vastaukset ovat kuvion 2 mukaan selvästi painottuneet sana-assosiaatioihin yhteensä 36 vastauksella.

KUVIO 2. *Kuopio*-paikannimeen liitettyt mielikuvat sekä kansanetymologiat (n=65).

Useimmin informantit assosioivat *Kuopion* muodoltaan samankaltaisiin sanoihin *kuopia* ja *kuoppa*. Pelkän sana-assosiaation lisäksi joissakin tapauksissa vastausta tuetaan informantin nimen tarkoitteeseen liittyvällä tiedolla. Näitä tapauksia kuvaavat esimerkit (2)–(4).

- (2) *Kuoppa. Puijon, mölymäen ja huuhanmäen välissä.*
- (3) *Olisiko aikojen saatossa voinut liittyä jotenkin mäkiseen maastonmuotoon - Paljon monttuja "kuoppia" ja mäkiiä.*
- (4) *Hevosvossikka kuopii.*

Esimerkeissä (2) ja (3) informantit järjeilevät vastauksiaan nostamalla esiin kaupungin vaihtelevat maastonmuodot. Esimerkissä (4) informantti puolestaan viittaa joko kaupungin mahdolliseen historiaan tai hän saattaa yhdistää selitykseensä nykypäivänkin torilla tutun vossikan, joka kyyditsee ihmisiä keskustassa etenkin kesäisin. Moni muukin vastaajista mainitsee selityksessään hevoset. Vastausten mukaan Kuopio on aikoinaan ollut hevoskylä, hevosmarkkinoiden järjestämispaikka tai keskeinen kauppapaikka, jonne on tultu hevosilla tekemään ostoksia.

Toiseksi yleisin selitys paikannimen alkuperälle on, että se tulee jostakin henkilönimestä. Viisi vastaajaa yhdistää sen sukunimeen *Skopa*, joka on kahden informantin mukaan aikoinaan tullut sukunimestä *Kauhanen*. Yksi informanteista kuvaa asiaa näin:

- (5) – – *Kauhasia kutsuttiin Skopa nimellä myös. Meitä oli alueella paljon ja ensimmäisenä kirkkoherrana oli myös Kauhanen. Kun Kuopio nimi perustettiin aluetta nimitettiin Skopien alueeksi, paikallismurteessa se lausuttiin Skuopiana tuosta johdettuna nimeksi tulee Kuopio.* – –

Kuopion kaupungin kotisivuilla kerrotaan yllä olevan esimerkin (5) kaltaisesti näin: ”1500-luvulla eräs Tavinsalmella vaikuttanut Kauhanen vaihtoi nimensä muotoon Skopa, josta muotoutui kansan suussa Coopia ja edelleen Cuopio.” Koska selitys löytyy kaupungin virallisilta kotisivuiltakin, kyseessä lienee melko tunnettu nimen alkuperää kuvaava selitys. Mikkonen ja Paikkala (2000: 206) vahvistavat, että Kuopion ensimmäinen kirkkoherra Eskil Kauhanen tosiaan tunnettiin Skopana, ja hän asettui hoitamaan Kuopionniemelle vuonna 1552 perustettua seurakuntaa. Käyttämistäni lähteistä ei kuitenkaan löydy mainintaa, että tutkijat pitäisivät *Skopaa* Kuopion nimen alkuperänä.

Skopan lisäksi kolme kertaa, joskin eri kirjoitusasuissa, esiintyy tutkijoidenkin esittämästä etymologiasta tuttu nimi *Prokopij*. Kyseisen Suomessa hyvin harvinaisen nimen vastanneiden informanttien voi olettaa joskus tutustuneen *Kuopion* tutkittuun etymologiaan (Digi- ja väestötietovirasto, jatkossa DVV, s.v. *Prokopij*). Lopuissa seitsemässä *Henkilönnimi*-luokan vastauksessa paikannimeä ei osata yhdistää mihinkään tiettyyn henkilönnimeen. Myöskään informantit, jotka yhdistävät paikannimen johonkin toiseen kieleen, eivät yleensä sano, mihin sanaan he sen arvelevat viittaavan. Yksi informantti kuitenkin mainitsee *Kuopion* tulevan mahdollisesti latinan kielen sanasta *Copious*, joka hänen mukaansa merkitsee ’runsasta’.

Kaksi informanttia, jotka arvelevat *Kuopio*-paikannimen olevan siirrynnäisnimi, ovat kertoneet, että heidän mielestään nimi voi perustua vanhaan kylän nimeen tai jonkin tietyn talon nimeen. Yksi vastaajista on tutkijoiden kanssa samoilla linjoilla siitä, että *Kuopio* voisi olla siirrynnäisnimi nykyisen Ruokolahden Kuopiolasta.

Muu-luokassa informantit esittävät yksittäisiä muihin luokkiin sopimattomia selityksiä tai mielikuvia. Tällaisia ovat esimerkiksi (6) ja (7).

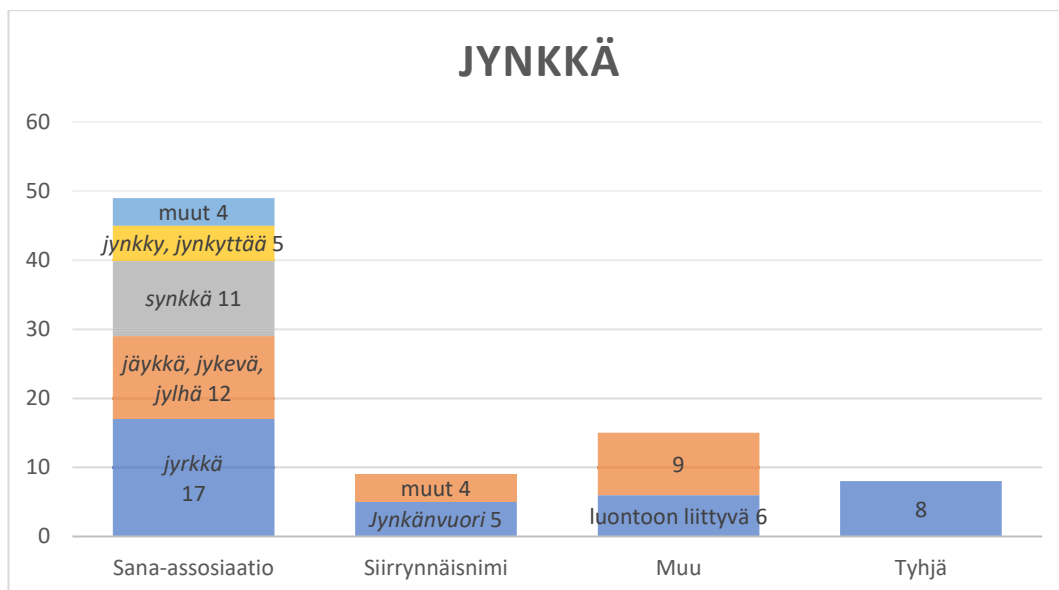
- (6) *Savolaisesta kieroudesta on sana Kuopio mielestäni muodostunut*
 (7) *Se kuulostaa kivalta: on lyhyt ja ytimekäs!*

Paikannimen *Kuopio* kohdalla nykytutkijoiden kanssa yhtenevän selityksen *Kuopiola*-kylästä tai *Prokopij*-henkilönnimestä esittää siis yhteensä neljä informanttia. Sen sijaan 32 informanttia ehdottaa nimelle samoja selityksiä kuin tutkijatkin ensimmäisissä etymologioissaan (*kuoppa*, *kuopia* ja *kuopus*). Nämä tulkinnat on kuitenkin myöhemmin kumottu. (Nissilä 1975: 128.)

4.2. Jyrkkä ja jykevä *Jynkkä*

Jynkkä on Kuopion kaupunginosa, joka sijaitsee 6–8 kilometrin päässä keskustasta etelään (Kuopion kaupungin kotisivut). Paikannimen *Jynkkä* kantanimenä on *Jynkänvuori*, joka puolestaan sijaitsee kaupunginosasta katsottuna Jynkänlahden toisella puolella. Lähistöllä on myös samaan nimipesyeeseen kuuluva *Jynkänniemi*. Näihin nimiin sisältyvä *jynkkä* kuvastaa kantanimen tarkoitteen ominaisuuksia. Se merkitsee ’jyrkkää, jylhää’, mutta myös ’sankkaa, synkkää’. (SPK s.v. *Jynkkä*.)

Informanttien kansanetymologioissa ja mielikuvissa on *Jynkän* kohdalla variaatiota vain vähän, minkä takia vastaukset on jaettu neljään luokkaan: *Sana-assosiaatio*, *Siirrynnäisnimi*, *Muu* ja *Tyhjä*. Kuvion 3 mukaan vastaukset ovat painottuneet sana-assosiaatioihin, joita on syntynyt kaikkiaan 49.

KUVIO 3. *Jynkkä*-paikannimeen liitetyt mielikuvat sekä kansanetymologiat (n=65).

Jynkkä herättää informanteissa sana-assosiaatioita pääasiassa muodoltaan samankaltaisiin adjektiiveihin. Joissakin vastauksissa informantit luettelevat peräkkäin niin monta paikannimestä heräävää adjektiivia, että rajasin mukaan kultakin vastaajalta korkeintaan kaksi sana-assosiaatiota. Mukaan otettavaksi valitsin ne sana-assosiaatiot, jotka esiintyivät aineistossa useimmin. Tyypillisimmät sana-assosiaatiot ovat *jyrkkä*, *synkkä*, *jykevä*, *jynkky* ja *jäykkä*.

Viisi informanteista yhdistää *Jynkän* tulevan lähetyvillä olevasta Jynkänvuoresta. Vastauksissa mainitaan kolmesti myös Jynkänlahti. Vaikka vain yhdeksän arvelee nimen olevan siirrynnäisnimi, moni kuitenkin yhdistää paikannimeen kantanimen tarkoitteeseen sopivia sanoja, kuten *vuori*, *korkea* ja *kukkula*. Nämä olen luokitellut *Muu*-luokkaan, sillä niistä ei voi nähdä, millä perusteella informantit ovat ne vastanneet. *Muu*-luokassa *Jynkän* ajatellaan muun muassa olevan tykin laukausta kuvaava onomatopoeettinen sana sekä ihmisen lempinimi (esimerkit (8) & (9)).

- (8) *Jynkän nimen historiaa en muista mutta alku jynk saa mieleen tykin laukaukset ja sotimisen.*
- (9) *Humoristisesti sanottuna mieleen tulee joku jätkien lempinimi toisilleen "jou, mitä Jynkkä?"*

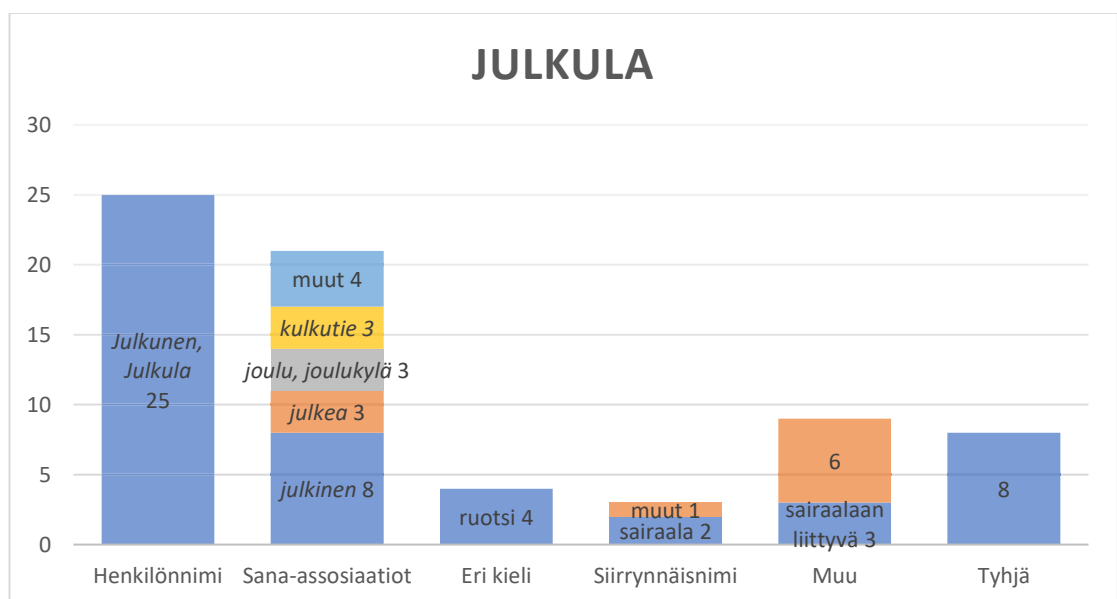
Paikannimenä *Jynkkä* on informanteille melko läpinäkyvä, sillä yhteensä 31 informanttia arvelee tutkijoiden tavoin paikannimen taustalla olevan jokin sanoista *jyrkkä*, *jylhä* tai

synkkä. Tämän lisäksi viisi informanttia tietää tai arvelee, että nimi on tullut *Jynkänvuoresta*.

4.3. Julkusten *Julkula*

Julkula on Puijon länsirinteillä sijaitseva ja Kallaveden rantoja myötäilevä kaupunginosa Kuopiossa (Kuopion kaupungin kotisivut). Tutkijoiden mukaan *Julkulalla* on aikoinaan tarkoitettu vain yhtä taloa. Kyseisessä kantatalossa asui vuodesta 1546 alkaen Pekka Julkunen, jonka mukaan paikan nimi ajan kuluessa muotoutui. Myöhemmin nimi *Julkula* levisi tarkoittamaan koko kylää ja kaupunginosaa. (SPK s.v. *Julkula*.) Nimeen sisältyvä *julku* on Keski-Pohjanmaan ja Hämeen murteissa 'kanki, riuku', mutta Lönnrotin sanakirjassa se merkitsee myös 'pitkää ihmistä, roikaletta' ja 'muodottoman tai tavattoman suurta'. Sukunimi saattaa siis alun perin olla ihmisen ulkoisia ominaisuuksia kuvaava lisänimi. Kyseessä voi kuitenkin olla myös muunnos esimerkiksi henkilönnimistä *Julius* tai *Julianus*. (Mikkonen & Paikkala 2000: 168.)

Aiemmista paikannimistä poiketen *Julkulan* kohdalla vastauksia tulee eniten *Henkilönnimi*-luokkaan. Alla olevan kuvion 4 mukaan 25 informanttia on oikeilla jäljillä yhdistäessään paikannimen sukunimiin *Julkunen* tai *Julkula*. Vastauksissa on kuitenkin sen verran variaatiota, että pylväskuviossa on vastauksia kuudessa eri luokassa.

KUVIO 4. *Julkula*-paikannimeen liitetyt mielikuvat sekä kansanetymologiat (n=65).

Paikannimestä *Julkula* on syntynyt suuren *Henkilönnimi*-luokan lisäksi myös yhteensä 21 sana-assosiaatiota. Yleisin sana, johon *Julkula* on yhdistetty, on *julkinen*. Yksi informanteista perustelee vastaustaan esimerkissä (10) näin:

- (10) *Mielikuva on uusi lähiö, josta on haluttu mahdollisimman ns. julkinen tila (alue, jossa ihmisten on helppo viettää aikaa - ostoskeskus, tori, puisto).*

Julkula yhdistyy informanttien vastauksissa *julkisen* lisäksi muun muassa sanaan *joulu*. Kaikista jouluun liittyvistä vastauksista ei voi kuitenkaan nähdä, ovatko ne informanteille syntyneitä sana-assosiaatioita *Julkula*-nimestä vai miellelyhtymiä ruotsin kielen sanaan *jul* 'joulu'. Informantit saattavat tukea tulkintaansa myös näillä molemmilla perusteilla. Ne vastaukset, joissa informantti ei mainitse ruotsin kieltä, tulkitsen sana-assosiaatioiksi (esimerkki (11)). *Eri kieli* -luokassa informantit puolestaan selvästi viittaavat nimen tulevan heidän mielestään ruotsin kielestä (esimerkki (12)).

- (11) *Kuulostaa joululta!*

- (12) *Ruotsin sanoista Jul ja Kul väännentty "Joulukivala".*

Kahdessa *Siirrynnäisnimi*- ja kolmessa *Muu*-luokkaan luokitellussa vastauksessa on selvästi taustalla paikkaan liittyvää tietoa. Viidelle informantille nimittäin herää mielikuva paikkaan perustetusta psykiatrisesta sairaalasta ja sen potilaista. *Siirrynnäisnimi*-luokassa kaksi informanttia arvelee koko paikan nimen tulleen kyseisen sairaalan mukaan.

Kuten jo mainitsin, yhteensä 25 informanttia toteaa tutkijoiden tavoin *Julkulan* tulevan henkilönnimestä. Informanteista kuitenkin vain kaksi on pohtinut, mitä nimeen sisältyvä *julku* voisi tarkoittaa (esimerkit (13) & (14)).

- (13) *julkulan läpi mennyt kuninkaantie jossa varmaan osittain ollut joku päällyste julku*

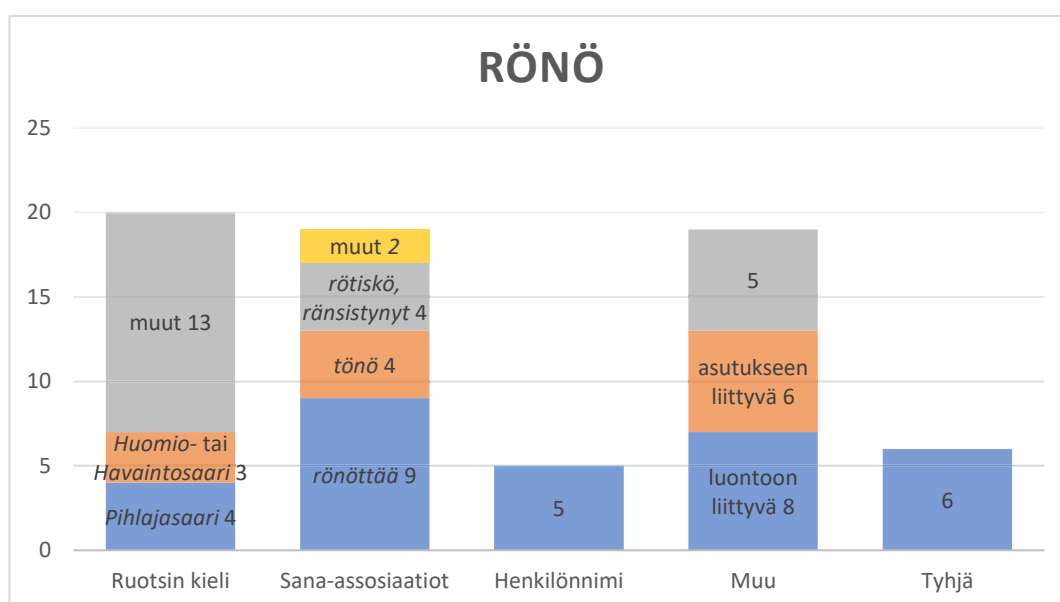
- (14) *Julku voisi olla jonkinlainen polku, kulkutie*

Sana *Julku* tuntuu olevan informanteille vieras, eivätkä he yhdistä sitä aiemmin mainitsemini merkityksiin. Suomen murteiden sanakirja (s.v. *julku*) vahvistaa, ettei Pohjois-Savo kuulu *julku*-murren levikkialueeseen. Ehkä siksi informantit yhdistävät paikan nimen heille tutumpaan sanaan eli yhteensä 1 206:n elossa olevan nimenkantajan sukunimeen *Julkunen* (DVV s.v. *Julkunen*).

4.4. Ruotsinkielinen Rönö

Rönö on vain muutaman neliökilometrin kokoinen Kallaveden ympäröimä saari ja Kuopion kaupunginosa, joka on yhdistetty sillalla keskustan tuntumaan (Kuopion kaupungin kotisivut). Saari on kivikkoinen, ja aikoinaan siellä on ollut myös niittyjä. Tämä liittyy olennaisesti paikannimen etymologiaan, sillä *Rönö*-nimeen sisältyvä *rönö* tai *rönä* merkitsee 'risukkoa; kosteikkoa; kivikkoa'. (SPK s.v. *Rönö*.)

Rönö on varsin läpinäkymätön nimi, ja siksi se on informanteille haastava selitettävä. Vastaukset muodostavat viisi luokkaa, mutta niistä yksikään ei vastausmäärältään ole selvästi muita suurempi. Kuvion 5 mukaan informantit pitävät kuitenkin todennäköisimpänä, että paikannimi tulee ruotsin kielestä.

KUVIO 5. *Rönö*-paikannimeen liitetty mielikuvat sekä kansanetymologiat (n=63).

Kuviossa 5 oleva *Ruotsin kieli* -luokka poikkeaa muiden paikannimien luokista. Tämä johtuu siitä, että informantit viittaavat vastauksissaan ruotsin kieleen peräti 20 kertaa, jolloin oli mielekkäintä tehdä siitä oma luokkansa *Eri kieli* -luokan sijaan. Tällöin sain merkittyä pylväskuvioon myös esimerkit tyypillisimmistä vastauksista. Lähes kaikki *Ruotsin kieli* -luokan informantit tietävät tai arvaavat, että *Rönö* on saari, sillä he yhdistävät nimen viimeisen kirjaimen ruotsin kielen sanaan *ö* 'saari'. Suurin osa informanteista jättää tulkintansa siihen, mutta osa pohtii myös nimen alkuosaa *Rön-* (esimerkit (15)–(17)).

- (15) *Rön ö = pihlajasaari.*
- (16) *Grön ö, vihreä saari.*
- (17) *Ruotsin kielen vaikutusta? Ö = saari. Röa = soutaa.*

Sana-assosiaatioita informantit ehdottavat lähes yhtä usein kuin ruotsin kieltäkin. Sana-assosiaatiot liittyvät muodoltaan samantyyliisiin sanoihin, kuten *rönöttää*, *tönö*, *rötiskö* ja *ränsistynyt*. Henkilönimeksi, jonka perusteella paikka voitaisiin olla nimetty, ehdotetaan etunimeä *Renee* sekä sukunimeä *Gröhn*. Kolmessa muussa kyseisen luokan vastauksessa arvellaan vain paikannimen tulleen jonkin suvun mukaan.

Muu-luokassa kuusi informanttia kertoo mielikuvia Rönön asukkaista tai heidän asumuksistaan. Vastaukset ovat keskenään ristiriitaisia: osa kuvailee paikkaa rikkaiden alueeksi ja osa huonokuntoisten työläisasumusten alueeksi. Tämä johtunee eroista informanttien paikkaan liittyvässä tietämyksessä. Pelkkä paikannimi *Rönö* kuulostaa joidenkin informanttien mielestä rumalle ja luotaantyöntävälle röttelökylälle, vaikka todellisuudessa Rönö on suhteellisen korkeatasoista asuinalueetta. Vaikka pylväskuvion mukaan vain kuusi vastaajaa kuvasivat Rönön asutusta, on määrä todellisuudessa korkeampi. Muissa vastauksissa on kuitenkin ollut pelkän mielikuvan lisäksi jokin luokiteltavissa oleva piirre, jolloin vastaus on kirjattu eri luokkaan, kuten esimerkit (18) ja (19), jotka olen luokitellut *Sana-assosiaatio*-luokkaan.

- (18) *Rönöstä tulee mieleen huono ryhti. "Rönöttää". Huonoryhtisten pankkii-rien asuinpaikka..?*
- (19) *Rönössä **rönönetään** rikkaana kotisohvilla*

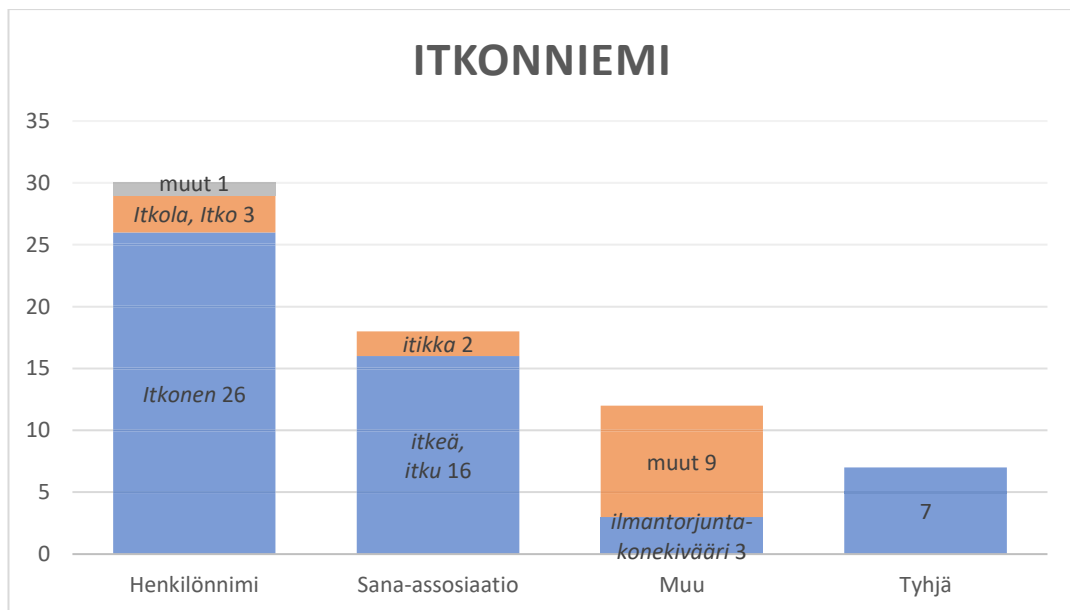
Asutukseen liittyvien mielikuvien lisäksi informantit kuvailevat *Muu*-luokassa myös paikan luontoa. Näistä kolme informanttia pääsee tutkijoiden kanssa yhteneväiseen tulkin- taan ehdottamalla nimeämisen syyksi kivikkoa tai risukkoa.

4.5. Itkosten *Itkonniemi*

Itkonniemi muodostaa Linnanpellon ja Männistön kanssa asuntoaluevyöhykkeen Kuopion keskustan koillispuolelle (Kuopion kaupungin kotisivut). Paikannimi *Itkonniemi* sisältää sukunimen *Itkonen*. Paikka on saatettu nimetä paikalla jo ennen vuotta 1638 asuneen Paavo Itkosen mukaan. Paikan on myös arveltu olleen Itkosen suvun erä- ja

kalastuspaikka jo keskiajalla. (SPK s.v. Itkonniemi.) Sukunimi *Itkonen* tulee muinaissuomalaisesta henkilönimestä *Itkoi*. *Itkoi* puolestaan saattaa tulla norjanlapin ’siimestä, varjoa’ merkitsevistä sanasta tai se saattaa olla suomalainen johdos verbistä *itkeä*. (Mikkonen & Paikkala 2000: 157.)

Itkonniemi lienee tutkielmani läpinäkyvin paikannimi, sillä se on synnyttänyt luokkien sisällä vähiten vastausten variaatiota. Kuviossa 7 näkyy, että 26 informanttia on yhdistänyt paikannimen tutkijoiden tavoin sukunimeen *Itkonen*.

KUVIO 7. *Itkonniemi*-paikannimeen liitetty mielikuvat sekä kansanetymologiat (n=64).

Sana-assosiaatioita *Itkonniemestä* herää vain kahdenlaisia: *itkeä/itku* ja *itikka*. Näistä itkemiseen liittyvät vastaukset saattavat yhden etymologian mukaan olla oikeilla jäljillä. *Muu*-luokassa kolme informanttia yhdistää *Itkonniemen* ilmatorjuntakonekivääriin epäviralliseen lyhenteeseen *itko* (esimerkki (20)). Osa informanteista pohtii *Itko*-alkuosalle myös muita vaihtoehtoisia merkityksiä, kuten esimerkissä (21).

(20) *ITKO* = *Ilmatorjuntakonekivääri armeijaslangilla*.

(21) *Itko* lienee jokin vanha sana, jonka merkitystä en osaa sanoa, mutta on sijainnut tai sellaisia on sijainnut paljon alueella.

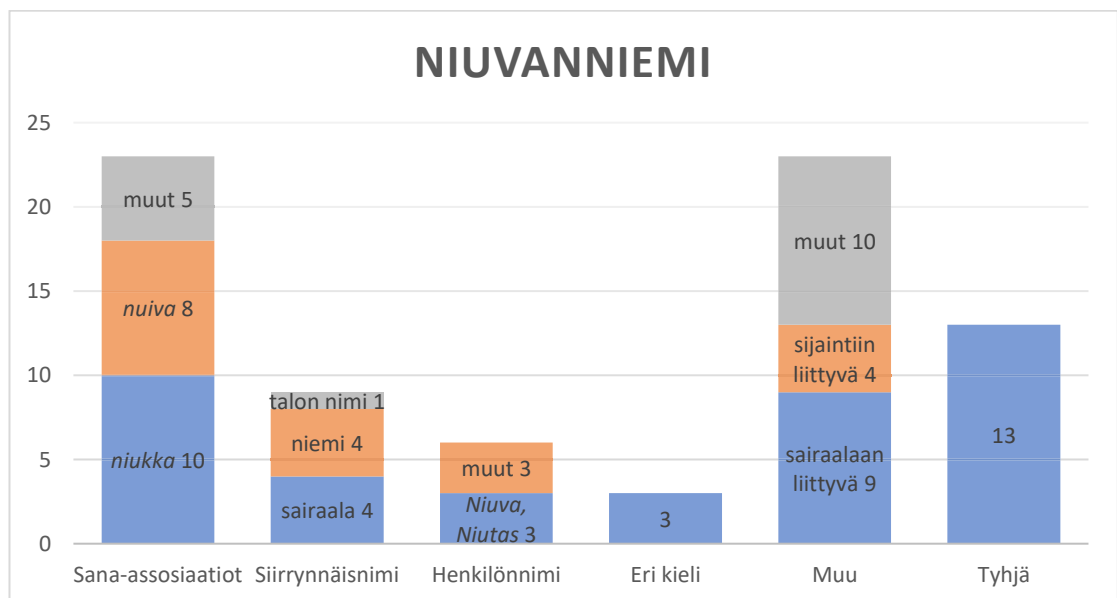
1800-luvun lopulla *Itkonen* oli Savon yleisimpiä sukunimiä (Mikkonen & Paikkala 2000: 157). Digi- ja väestötietoviraston nimipalvelun (s.v. *Itkonen*) mukaan tällä hetkellä koko

Suomessa elossa olevia kyseisen sukunimen kantajia on yhteensä 1 685. Vaikka *Itkonen* ei nykyään yleisyydellään yllä esimerkiksi *Korhosen* 22 730 nimenkantajan tasolle (DVV s.v. *Korhonen*), on informanttien silti helppoa yhdistää sukunimi *Itkonen* paikannimeen *Itkonniemi*.

4.6. Niukka ja nuiva *Niuvanniemi*

Niuvanniemen alueella sijaitsee Niuvan kaupunginosa sekä historiallinen Niuvanniemen sairaala. Tutkijat arvelevat Niuvanniemen saaneen nimensä jo vuonna 1546 paikalla olleen varhaisen asukkaan Suni Niutan eli Niutasen mukaan. (SPK s.v. *Niuvanniemi*.) Sukunimi *Niutanen* saattaa olla peräisin saksalaisperäisestä *Neuta* tai *Nitha*-henkilönnimipesyeestä. Keskiajalla myös skandinaavisessa henkilönnimistössä on ollut *niut*-ainesta esimerkiksi nimissä *Botniut*, *Niutar* ja *Niutvidh*. (Mikkonen & Paikkala 2000: 405.)

Niuvanniemestä syntyneet vastaukset olen luokitellut kuuteen eri luokkaan. Kuvion 6 mukaan niistä kaksi luokkaa ovat yhtä suuria: *Sana-assosiaatiot* ja *Muut*. Myös tyhjien vastausten luokka on *Niuvanniemen* kohdalla aiempia vastaavia luokkia suurempi yhteensä 13 vastauksella. Tämä saattaa kertoa siitä, että informantit kokevat *Niuvanniemen* hankalaksi tulkittavaksi.

KUVIO 6. *Niuvanniemi*-paikannimeen liitettyt mielikuvat sekä kansanetymologiat (n=64).

Tyypillisimmät *Niuvanniemeen* liitettyt sana-assosiaatiot ovat kuvion 6 mukaan *niukka* ja *niiva*, jotka ovat muodoltaan lähellä paikannimen määriteosaa *Niuvan-*. Yksittäisinä sana-assosiaatioina tutkimusaineistossa on myös muun muassa *nivel*, *nihkeä* ja *nuuka*. Viimeisimpänä mainitun assosiaation perusteella yksi informantti järkeilee asian edenneen esimerkin (22) kaltaisesti:

(22) *Nuuka -> nuuan niemi -> niuvanniemi.*

Siirrynnäisnimeä informantit ehdottavat yhteensä yhdeksän kertaa. Neljä heistä arvelee nimen tulleen niemen mukaan. Neljässä muussa vastauksessa informantit puolestaan arvelevat nimen saaneen alkunsa paikassa sijaitsevasta psykiatrisesta sairaalasta.

Henkilönnimi-luokassa kuusi informanttia ehdottaa *Niuvanniemen* liittyvän johonkin henkilönnimeen. Heistä kolme mainitsee nimeämiseen johtaneen henkilön nimeksi *Niiva* tai *Niutas*. *Eri kieli* -luokassa informantit arvelevat paikannimen tulevan saamesta, venäjstä tai saksasta. Esimerkeissä (23) ja (24) näkyy, minkä venäjän ja saksan kielen sanan yksittäiset informantit yhdistävät paikannimeen.

(23) *Vaikea en tiiä liittykö uuteen tms vänäjänkielestä novoja*

(24) *Saksan väännelmä ja suomen yhdistelmä "NeuNiemi".*

Muu-luokka on tämän paikannimen kohdalla suuri. Tämä johtuu siitä, että muun muassa neljä informanttia on jättänyt paikannimen määriteosan *Niuvan-* kokonaan huomiotta ja keskittynyt vain nimen perusosaan *-niemi*. Tämä johtaa pelkkiin toteamuksiin paikan sijainnista niemellä (esimerkki (25)). Yhdeksälle herää paikkaan liittyvään tietoon perustuvia mielikuvia psykiatrisesta sairaalasta (esimerkki (26)). Muita yksittäisiä informanteille herääviä mielikuvia ja ajatuksia ovat muun muassa pyydys, pyykinpesupaikka ja savolainen kielileikki.

(25) *Niemen kärjessä oleva joku paikka*

(26) *Sairaala tulee ensimmäisenä mieleen.*

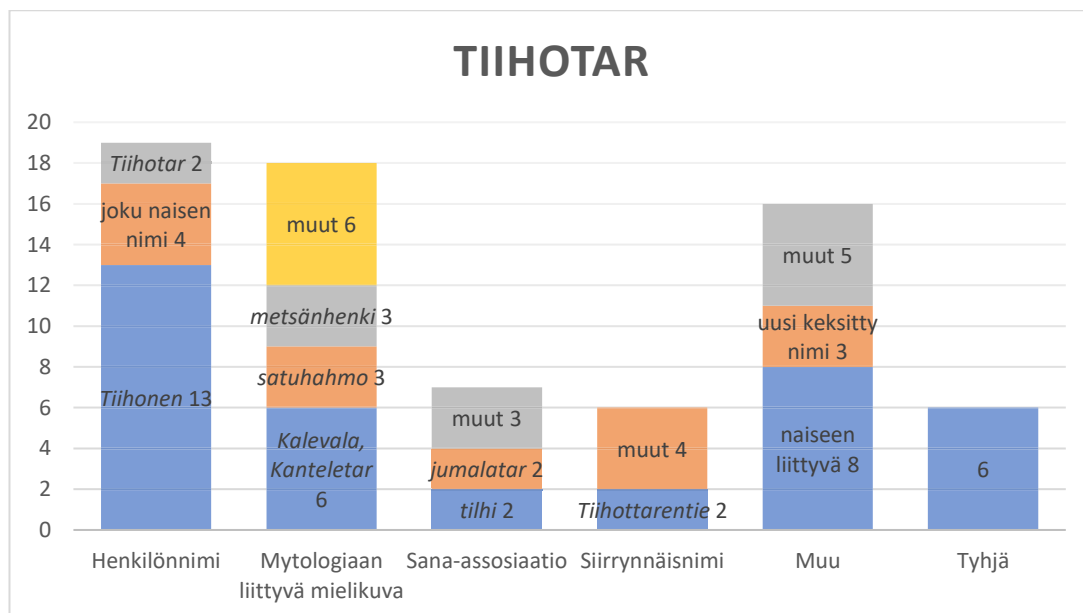
Tutkijoiden esittämää *Niuvanniemen* etymologiaa lähelle pääsee yhteensä kuusi henkilönnimeä ehdottanutta informanttia. Tutkijoiden esittämä sukunimi *Niutanen* on kuitenkin nykyajan Suomessa harvinainen, eikä sukunimeä *Niutta* esiinny Suomessa enää

lainkaan (DVV s.v. *Niutanen, Niutta*). Tämän valossa ei siis ole ihme, etteivät informantit mainitse vastauksissaan täsmälleen samaa henkilönnimeä, mutta ehdotukset *Niuva* ja *Niutas* ovat hyvin lähellä.

4.7. Rouva Tiuhosen *Tiihotar*

Tiihotar on Kuopion Saarijärven asuinalueen osa, josta etäisyyttä keskustaan on noin 2–3 kilometriä (Kuopion kaupungin kotisivut). Nissilä (1975: 134) kertoo Savon *Tiiho*-alkuisten paikannimien pohjautuvan karjalaiseen ristimänimeen *Tiho(i)*, *Tiiho(i)*, *Tiihpo*, *Tiihvo*, *Tihvo*, *Tiihvana* tai *Tiippana*. Näiden lähtömuotona puolestaan on venäläinen *Tihon* ja kreikkalainen *Tykhon*. Nimessä on lisäksi johdin *-tar*, joka on tarkoittanut tytärtä. (Nissilä 1975: 134.)

Tiihotar on melko haastava selitettävä informanteille ja vastauksien variaatio on runsas (kuvio 8). Paikannimi herättää informanttien mielikuvituksen, ja muista paikannimistä poiketen kuviossa on myös *Mytologiaan liittyvä mielikuva* -luokka, jossa on vastauksia yhteensä 18.

KUVIO 8. *Tiihotar*-paikannimeen liitetty mielikuvat sekä kansanetymologiat (n=65).

Informantit ovat useimmin yhdistäneet paikannimen *Tiihotar* johonkin henkilönnimeen. Yleisin selitys 13 vastauksella tässä luokassa on sukunimi *Tiihonen*. Muutama informantti korostaa tai arvelee vastauksessaan, että paikka on nimetty nimenomaan rouva Tiihosen mukaan (esimerkit (27) & (28)). Neljä informanttia ehdottaa paikannimen voivan liittyä johonkin naisen nimeen, jota vastauksissa ei kuitenkaan mainita. Kaksi on myös ajatellut *Tiihottaren* olevan sellaisenaan sopiva henkilön nimeksi.

- (27) *Naisemansipaation ylösnousemus. Rouva Tiihonen halusi kansan tietävän että maan omistaa hän eikä Tiihonen.*
- (28) *Rouva Tiihosen mukaan?*

18 informanttia pitää nimeä *Tiihotar* johonkin mytologiaan liittyvänä myyttisenä olentona. Vastauksista nousee esiin niin jumalat, haltiat, keijut, noidat kuin metsänhengetkin (esimerkit (29)–(31)). Myös Kalevala ja Kanteletar mainitaan yhteensä kuusi kertaa.

- (29) *Tulee joku haltija mieleen*
- (30) *Kuullostaa 'keijukaiselta'.*
- (31) *Metsänhenki tiihottaresta. Kalevala tai muu iän vanha taru.*

Tämän paikannimen kohdalla *Sana-assosiaatio*-luokassa on vain seitsemän vastausta, mikä on huomattavasti vähemmän kuin minkään muun paikannimen kohdalla. *Tiihotar* on yhdistetty muun muassa sanoihin *tilhi* ja *jumalatar*. *Jumalattaren* voisi luokitella myös *Mytologiaan liittyvä mielikuva* -luokkaan. Esimerkin (32) mukaan vaikuttaa kuitenkin, että kyseessä on ennemmin *-tar*-johtimen herättämä sana-assosiaatio.

- (32) *Lisäksi yhdistän päätteen heti jumalattareen tai muuhun ylhäiseen nais-hahmoon.*

Kuusi informanttia arvelee paikannimen olevan siirrynnäisnimi esimerkiksi *Tiihottaren*-tiestä, *Tiihottaren* kaatopaikasta tai lähellä sijaitsevasta (ilmeisimmin kuvitteellisesta) *Tiiho*-nimisestä paikasta. *Muu*-luokassa kahdeksalle informantille herää mielikuva femiinisyydestä ja siitä, että paikannimi saattaa liittyä johonkin naiseen. Vastauksissa ei kuitenkaan esitetä, että paikannimi olisi tullut jonkun naisen nimestä. Kolme informanttia myös arvelee esimerkin (33) tapaan paikannimen olevan vain uusi ja keksitty nimi.

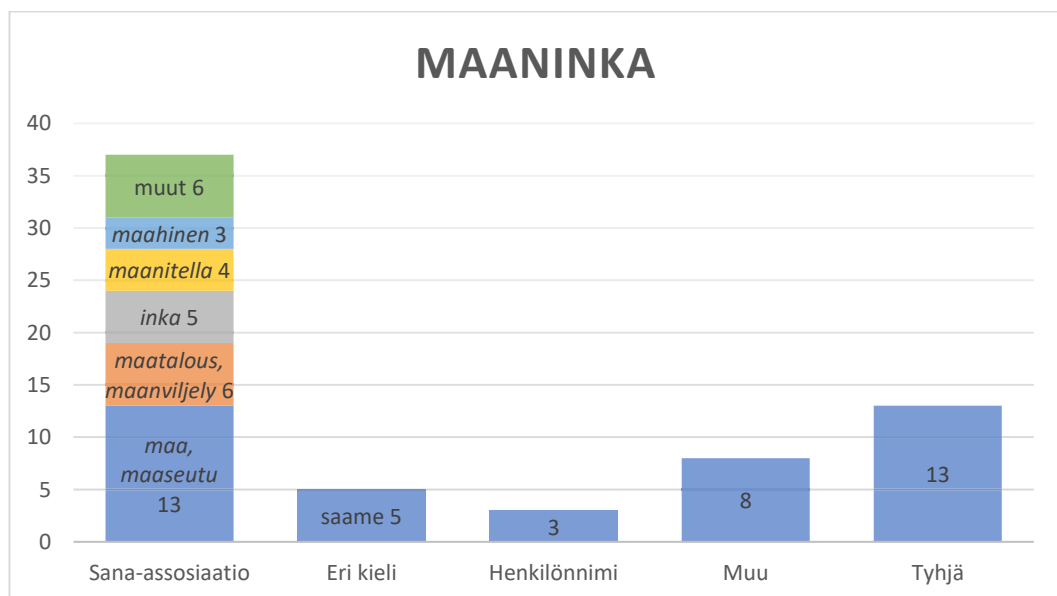
- (33) *Keksimällä keksitty uusi ja nykyaikainen nimi.*

Yhteensä 19 informanttia on vastauksessaan tutkitun etymologian jäljillä vastatessaan paikannimen liittyvän henkilön nimeen. Yksikään ei kuitenkaan osaa yhdistää *Tiihotarta* tämän alaluvun ensimmäisessä kappaleessa mainittuihin nimiin. Se ei kuitenkaan ole ihme, sillä ne kaikki ovat Suomessa nykyään erittäin harvinaisia (DVV s.v. *Tiho*, *Tihoi*, *Tiiho*, *Tiihoi*, *Tiihpo*, *Tiihvo*, *Tihvo*, *Tiihvana*, *Tiippana*).

4.8. Maaseudun *Maaninka*

Maaninka on yksi kuudesta Kuopion maaseutualueen kuntakeskuksista. Se liittyi Kuopioon kuntaliitoksen kautta vuonna 2015. (Kuopion kaupungin kotisivut.) Tutkijoiden mukaan *Maaninka*-nimen alkuosa tulee todennäköisesti saamen kielestä. Koltansaamen sana *maanjiĳ* merkitsee 'isoa siikaa'. *Maaninka*-nimen loppuosa *-nka* on nimistöjohdin. (SPK s.v. *Maaninka*.)

Maaninka on herättänyt alla olevan kuvion 9 mukaan informanteissa pääasiassa sana-assosiaatioita (yhteensä 37 sana-assosiaatiota) muiden neljän luokan ollessa pieniä. *Tyhjä*-luokassa on *Niuvanniemen* tavoin 13 tyhjää vastausta, mikä saattaa viitata paikan nimen selittämisen haastavuuteen.

KUVIO 9. *Maaninka*-paikannimeen liitetyt mielikuvat sekä kansanetymologiat (n=64).

Sanat, joihin *Maaninka* assosioidaan, ovat 19 vastauksessa jollakin tavalla maaseutuun liittyviä, kuten *maa*, *maatalous* ja *maanviljely*. Näissä sana-assosiaatioissa voi taustalla vaikuttaa myös tieto siitä, että Maaninka kuuluu Kuopion maaseutualueeseen. Informanteista viisi erottaa paikannimestä sanoilta kuulostavat osat *Maan-* ja *-inka*, mikä johdattelee heidät yhdistämään paikannimen inkoihin (esimerkki (34)).

(34) *Maan Inka. Selkeästi Inkojen asuttama kyläpahanen.*

Viisi informanttia yhdistää *Maaningan* saamen kieleen *Eri kieli* -luokassa. Heistä yksi ehdottaa sen liittyvän saamelaiseen kalastussanastoon. Toinen informantti osaa sen lisäksi kertoa, mistä saamen kielen sanasta paikannimi on tullut ja mitä se merkitsee. *Henkilönimi*-luokassa yksi informantti kertoo paikannimen tulevan ruotsalaisesta henkilönimestä *Måns*, mutta kahdessa muussa luokan vastauksessa ei mainita mitään tiettyä nimeä. *Muut*-luokka sisältää esimerkkien (35) ja (36) tyyppisiä yksittäisiä mielikuvia tai tietoon perustuvia toteamuksia, joita en ole voinut sijoittaa muihin luokkiin.

(35) *Muaninka. Kaupankäynnin vuoksi "pakollinen" virkistäytymis paikka.*

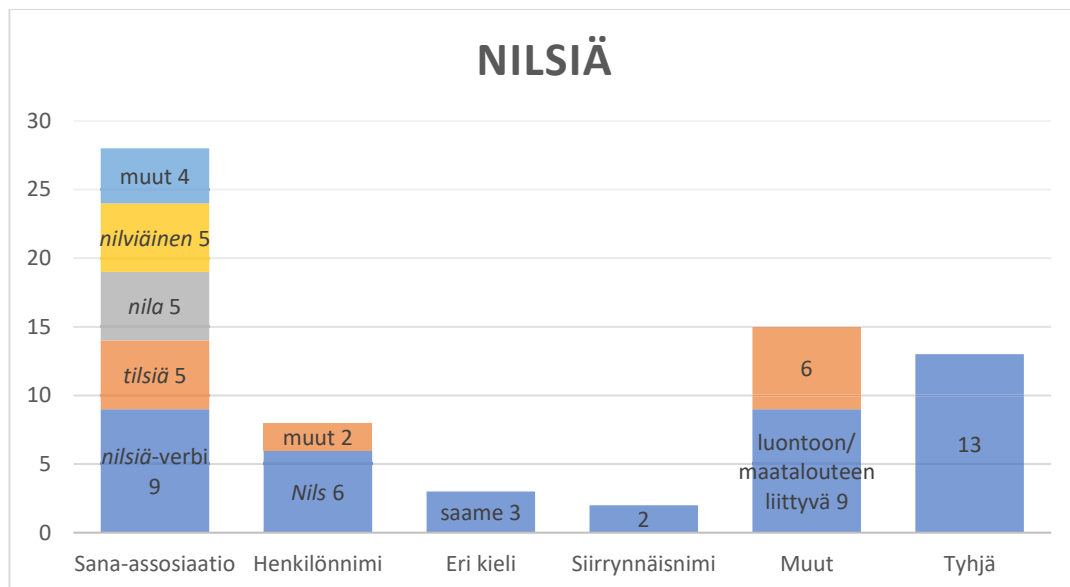
(36) *Maaningan kasino, tanssipaiikka lienee vieläkin*

Tulosten mukaan *Maaninka* on melko haastava selitettävä, kuten jo suuri *Tyhjä*-luokka-kin vihjasi. Tutkijoiden kanssa samanlaiseen tulkintaan kyseessä olevasta nimestä pääsee yksi informantti, mutta kuitenkin yhteensä viisi informanttia yhdistää paikannimen saamen kieleen.

4.9. Nilsitty *Nilsinä*

Nilsinä on Maaningan tavoin yksi Kuopion maaseutualueen kuntakeskuksista. Se on liittynyt Kuopioon vuonna 2013. (Kuopion kaupungin kotisivut.) Paikannimi *Nilsinä* perustuu kirkonkylän itäpuoleiseen vesistönimeen *Nilsinä(n)lahti* tai **Nilsinä(n)järvi*. Nimi liittyynee *nila*-sanueeseen, ja se merkinnee liukasta tai limaista. Myös *nilistää* 'nylkeä (tuppeen); ottaa suolet ja kidukset ulos kalaa perattaessa' on yksi mahdollinen nimeämiinseen johtanut merkitys. (SPK s.v. *Nilsinä*.)

Nilsää selittävät informanttien vastaukset olen jakanut kuuteen luokkaan. Kuvion 10 mukaan informantit ovat selittäneet Nilsän läpinäkymätöntä nimeä huomattavasti eniten sana-assosiaatioiden avulla (28 sana-assosiaatiota).

KUVIO 10. *Nilsä*-paikannimeen liitetty mielikuvat sekä kansanetymologiat (n=64).

Yleisin *Nilsään* liitetty sana-assosiaatio yhdeksällä vastauksella on *nilsiä*-verbi, jonka merkitys tuntuu olevan informanteille itselleenkin hieman epäselvä, kuten esimerkeissä (37)–(40) näkyy.

- (37) *Nilsästä tulee mieleen joku vanha/itämurteen verbi, tyyliin minä nilsin, sinä nilsit, hän nilsii... Merkitys? Nirhata tai nyrhiä tulee mieleen.*
- (38) *Tämän muistan lukeneeni että kauan sitten nilsiässä nilsittiin jotain puutavaraa tai jotain – —.*
- (39) *Tulee mieleen jonkinlaiset käsityöt, "nilsiä jotain".*
- (40) *Männystä nilsitty pettua leiväksi.*

Nilsä-verbiä ei löydy Kotimaisten kielten keskuksen Kielitoimiston sanakirjasta eikä Suomen murteiden sanakirjasta, joten verbin merkitys jäänee epätasälliseksi. *Tilsä*, *nila* ja *nilviäinen* olivat kaikki viidellä vastauksella *nilsiä*-verbin jälkeen yhtä yleisiä sana-assosiaatioita. Informantit, jotka vastasivat *nila*, tarkoittivat sillä nimenomaan puun nilakerrosta.

Henkilönnimi-luokassa nimeen yhdistettiin kuusi kertaa henkilönnimi *Nils*. Yksi informanteista kuvaa *Nilsä*-nimen valintaan johtanutta tapahtumaketjua näin:

- (41) *Ruotsalainen Nils muutti paikkakunnalle. Eksotiikan perään oleva kanta-väestä nimesi paikkakunnan Nilsiksi.*

Kolme informanttia esittää nimen liittyvän saamen kieleen. Heidän mukaansa se saattaa liittyä puun muokkaukseen tai *nilos*-sanaan, jonka merkitystä vastauksessa ei kuitenkaan avata. *Siirrynnäisnimi*-luokassa nimen ehdotetaan tulevan Nilsin kanavan tai Nipasenmäen mukaan.

Nilsin liitetty mielikuvat *Muut*-luokassa liittyvät yhdeksässä vastauksessa joko luontoon tai maatalouteen. Vastauksista on haastavaa sanoa, liittyvätkö mielikuvat vain paikannimeen vai onko niihin yhdistetty myös paikkaan ja sen sijaintiin liittyvää tietoa (esimerkki (42)).

- (42) *Varmaan sana nilsi tarkoittaa jotain.. esimerkiksi jotain maatilan työtehtävää tai työtapaa.*

Informanteista viisi tekee tutkijoiden kanssa yhtenevän päätelmän siitä, että *Nilsin* saattaisi liittyä *nila*-sanueeseen. Informantit kuitenkin tarkoittavat sillä nykyään tutumpaa sanaa, joka viittaa liukkaan ja limaisen sijaan puun nilakerrokseen. Kaksi informanttia kuitenkin mainitsee sanan *niljakas*, joka lienee merkitykseltään hieman lähempänä tutkijoiden muodostamaa etymologiaa.

4.10. Yhteenveto

Näkyvin tulos aiempien alaluokkien perusteella on se, että informantit selittävät paikannimiä tai muodostavat niistä mielikuvia kaikista useimmin sana-assosiaatioiden avulla. Paikannimet yhdistetään muodoltaan samankaltaiseen, mutta tutumpaan sanaan, kuten esimerkiksi *Rönö* yhdistetään *tönöön* ja *Jynkkä* *jyrkkään*. Vastaavanlaisia sana-assosiaatioita löytyy jokaisen paikannimen selityksistä, ja sana-assosiaatiot ovatkin suurin luokka viiden paikannimen, *Kuopion*, *Jynkän*, *Niuvanniemen*, *Maaningan* ja *Nilsin*, kohdalla. Muiden paikannimien kohdalla se on toiseksi suurin luokka pois lukien paikannimen *Tiihotar*, joka herättää informanteissa poikkeuksellisen vähän sana-assosiaatioita.

Toinen yleinen luokka, johon informantit perustavat kansanetymologiansa ja mielikuvansa, on *Henkilönnimi*-luokka. Se on suurin luokka *Julkulan*, *Itkonniemen* ja *Tiihottaren* kohdalla. Kyseiset paikannimet yhdistettiin useimmin sukunimiin *Julkunen*, *Itkonen* ja *Tiihonen*.

Luokat, jotka sisältävät eri kieleen tai siirrynnäisnimeen perustuvat selitykset, ovat tutkimuksessani harvoin kovin suuria, eikä kyseisiä luokkia löydy lainkaan kaikkien paikannimien kohdalta. Poikkeuksena tähän on *Rönö*, jonka kohdalla ruotsin kieleen perustuvat vastaukset ovat kaikista yleisimpiä ja muodostavat suurimman luokan. Vastauksiin, jotka liittyvät siirrynnäisnimiin, sisältyy erityisen usein tietoa nimeä kantavan paikan ominaisuuksista ja sitä lähellä sijaitsevista muista paikoista. Tämä näkyy esimerkiksi *Niuvanniemen* ja *Julkulan* kohdalla, kun niiden nimen taustalla arveltiin olevan paikoissa nykyään sijaitsevat sairaalat. Muissakin luokissa ilmeni usein informantin tietämys paikasta. Informantit esimerkiksi tukivat *Kuopiosta* syntynyttä sana-assosiaatiota *kuoppa* kertomalla Kuopion vaihtelevista pinnanmuodoista ja keskustaa ympäröivistä mäistä.

Muu-luokkaan luokiteltuja vastauksia on paikannimien kohdalla vähimmillään kahdeksan ja enimmillään 23. *Muu*-luokan vastauksia on vähiten paikannimen *Jynkkä* ja eniten paikannimen *Niuvanniemi* kohdalla. *Niuvanniemen* kohdalla runsas *Muu*-vastausten määrä johtuu muun muassa monista *-niemi*-perusosan herättämistä sijaintiin liittyvistä toteamuksista sekä psykiatriseen sairaalaan liittyvistä mielikuvista. Tyhjiä vastauksia puolestaan on tullut vähimmillään kuusi ja enimmillään 13. Vähiten tyhjiä vastauksia löytyy paikannimistä *Tiihotar* ja *Rönö*, jotka ovat siis herättäneet informanteissa eniten ajatuksia. Eniten tyhjiä vastauksia on paikannimissä *Niuvanniemi*, *Maaninka* ja *Nilsä*. On mahdollista, että nämä ovat informanttien mielestä tutkimuksen hankalimmin selitettävissä olevat paikannimet.

Osa informanttien luomista kansanetymologioista ja mielikuvista vastaa tutkijoiden luomia etymologioita. Etenkin paikannimien *Jynkkä*, *Julkula* ja *Itkonniemi* kohdalla informantit osasivat usein kertoa tai arvata tutkijoiden kanssa yhtenevän selityksen paikannimelle. Kyseisten paikannimien voisi tämän perusteella ajatella olevan tutkielman läpinäkyvimpiä paikannimiä. Sen sijaan vähemmän, jos lainkaan, tutkijoiden kanssa yhteneviä vastauksia herättäviä paikannimiä olivat *Kuopio*, *Rönö*, *Niuvanniemi*, *Tiihotar*, *Maaninka* ja *Nilsä*. Ne olivat siis tutkielman läpinäkyvämmämpiä paikannimiä.

Tutkimustulokseni vastaavat aiempaa tutkimusta etenkin siltä osin, että sana-assosiaatiot ovat selvästi yleisin peruste informanttien selittäessä paikannimiä. Lisäksi vieraiden kielten ja henkilönnimien on esitetty aiemmassakin tutkimuksessa olevan tyypillisiä informanttien tarjoamia selityksiä. (ks. Rajaniemi 2020: 94–95; Rimpeläinen 2011: 159–160, 164; Tella 2016: 73, 76). Rimpeläisen (2011: 163) ja Tellan (2016: 67) kanssa olen samaa mieltä myös siitä, että informanttien selitykset ovat tyypiltään monesti samankaltaisia kuin tutkijoidenkin. Heillä on vastausten perusteella selvästi idea siitä, miten paikoilla on ollut tapana saada nimensä esimerkiksi henkilönnimen, paikan ominaisuuden tai lähellä olevan paikan mukaan.

5. PÄÄTÄNTÖ

Tutkielmani tarkoitus on selvittää, millaisia kansanetymologioita ja mielikuvia informanttien muodostavat tietyille läpinäkymättömille Kuopion paikannimille. Selvitän myös, mihin informanttien vastaukset perustuvat ja vastaavatko ne tutkijoiden tekemiä etymologioita. Kandidaatintutkielmaani sisällyttämäni paikannimet ovat seuraavat yhdeksän asutuksenimeä: *Kuopio*, *Jynkkä*, *Julkula*, *Rönö*, *Niuvanniemi*, *Itkonniemi*, *Tiihotar*, *Maaninka* ja *Nilsinä*. Tutkimusaineisto on kerätty sähköisellä kyselylomakkeella Facebookin Kuopioon liittyvissä ryhmissä. Tutkimusaineiston analysoinnissa käytin kvalitatiiviseen tutkimusmenetelmään kuuluvaa aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysiä jatkoin kvantifioimalla tulokset myös määrälliseen muotoon, jonka perusteella laadin tuloksia havainnollistavia graafisia pylväskuvioita.

Tutkimukseni mukaan informanteille heränneet mielikuvat sekä kansanetymologiat liittyvät yleensä joko sana-assosiaatioihin, eri kieliin, henkilönimiin tai siirrynnäisnimiin. Tutkimusaineistossa on myös vastauksia, joita ei ole voinut luokitella mihinkään edellä mainittuihin luokkiin (*Muu*-luokka). Yleisimmin informantit tukeutuvat sana-assosiaatioihin, jolloin he assosioivat paikannimen johonkin heille tutumpaan ja muodoltaan samankaltaiseen sanaan. Esimerkiksi paikannimi *Nilsinä* on yhdistetty muun muassa sanoihin *tilsiä* ja *nila*. Sana-assosiaatiot ovat olleet merkittävässä roolissa kaikkien muiden paitsi yhden paikannimen kohdalla. Paikannimi *Tiihotar* on nimittäin herättänyt informanteissa poikkeuksellisen vähän sana-assosiaatioita.

Sana-assosiaatioiden lisäksi tutkimusaineistossa usein esille nousseita vastauksia ovat olleet henkilönimet. Eniten henkilönimeen perustuvia vastauksia informantit ovat antaneet paikannimiin *Julkula*, *Itkonniemi* ja *Tiihotar*, jotka yhdistettiin sukunimiin *Julkunen*, *Itkonen* ja *Tiihonen*. Siirrynnäisnimiin ja eri kieliin perustuvat vastaukset ovat puolestaan olleet tutkimusaineistossa huomattavasti pienemmässä roolissa. Poikkeuksena tähän on paikannimi *Rönö*, jonka kohdalla ruotsin kieleen perustuvat vastaukset ovat olleet kaikista yleisimpiä.

Paikannimien *Jynkkä*, *Julkula* ja *Itkonniemi* kohdalla informantit ovat usein osanneet esittää tutkijoiden kanssa yhteneviä selityksiä paikkojen nimille. Kyseiset paikannimet lienevät siis tutkielmani läpinäkyvimmit ja helpoimmin selitettävissä olevat nimet. Sen

sijaan vähemmän, jos lainkaan, tutkijoiden kanssa yhteneviä vastauksia herättäviä paikannimiä olivat *Kuopio*, *Rönö*, *Niuvanniemi*, *Tiihotar*, *Maaninka* ja *Nilsä*. Vaikka selitykset eivät aina ole samanlaisia tutkijoiden vastaaviin verrattuna, on informanteilla kuitenkin vastausten perusteella monesti ajatus siitä, miten paikkoja on ollut tapana nimetä.

Tutkimustuloksiani kriittisesti arvioidessani huomioni kiinnittyi kahteen seikkaan: miten pitkälle nimen alkuperää tutkielmassani tarkastellaan sekä miten objektiivisuus toteutuu tutkimuksessani. Paikannimien etymologioita en ole tutkielmassani selvittänyt aivan loppuun saakka. Esimerkiksi *Kuopion* kohdalla jätin etymologian henkilönimeen *Prokopij*, vaikka olisin voinut selvittää vielä, mistä kyseinen henkilönimi puolestaan on peräisin. Mielestäni selvitystyöni laajuus on kuitenkin riittävä, ja on epätodennäköistä, että informantitkaan menevät vastauksissaan sen pidemmälle. Tutkimuksen objektiivisuuteen puolestaan vaikuttaa tutkimusaineiston luokitteluvaihe, jossa jouduin tekemään informanttien vastauksista myös tulkintoja. Aineiston ylitulkittamisesta ja tulosten johdattelemista olen kuitenkin ehkäissyt laittamalla epäselvät tapaukset erilliseen luokkaan (*Muut*). Loppujen lopuksi tämän kaltaista tutkielmaa lienee mahdotonta tehdä täysin objektiivisesti.

Tutkimukseni tulokset ovat esittämästäni kritiikistä huolimatta linjassa luvussa 2.3. esittelemieni aiempien tutkimusten kanssa. Sen perusteella tutkimustani voi pitää ainakin jossakin määrin onnistuneena. Tutkimustulokseni antavat tietoa nimistönkäyttäjien ajatuksista ja jopa asenteista tiettyjä paikannimiä kohtaan sekä myös siitä, miten paljon kieli on aikojen saatossa muuttunut. Koska kaikki perinnäisesti paikallisissa yhteisöissä syntyneet paikannimet ovat syntyessään olleet ymmärrettäviä kielellisiä ilmauksia sekä paikkaa jollakin tapaa kuvaavia (Ainiala ym. 2008: 35), on mielenkiintoista nähdä, miten hankalaa joitakin näistä paikannimistä on nykypäivänä ymmärtää ja selittää.

Tätä kandidaatintutkielmaa vastaavaa tutkimusta on Suomessa tehty vain vähän paikannimien määrään nähden, joten tässä tutkimuskentässä on selvästi tilaa jatkotutkimuksille sekä kokonaan uusille tutkimuksille. Jatkotutkimusta varten tutkimusaineistossani on vielä käsittelemättä kymmenen luontokohteen nimeä. Niitä olisi mielenkiintoista tarkastella esimerkiksi siitä näkökulmasta, paljonko informantin tieto nimen tarkoitteesta vaikuttaa tämän vastauksiin. Tätä varten voisi kerätä lisää aineistoa ei-kuopiolaisilta ja verrata, miten paljon läpinäkyvyydestä paikannimistä heräävät mielikuvat ja kansanetymologiat eroavat paikallisten ja ulkopaikkakuntalaisten vastauksissa.

LÄHTEET

- AINIALA, TERHI – HALONEN, MIA 2011: Somalialaistaustaiset nuoret nimistönkäyttäjinä Itä-Helsingissä. – *Virittäjä* 2/2011 s. 193–220.
- AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- AINIALA, TERHI – ÖSTMAN, JAN-OLA 2017: *Socio-onomastics. The pragmatics of names*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- DVV = DIGI- JA VÄESTÖTIEOVIRASTO: Nimipalvelu. <https://verkkopalvelu.vrk.fi/nimi-palvelu/> (8.1.2020).
- KIVINIEMI, EERO – PITKÄNEN, RITVA LIISA – ZILLIACUS, KURT 1974: *Nimistöntutkimuksen terminologia. Terminologin inom namnforskningen*. Castrenianumin toimitteita 8. Helsinki: Castrenianum.
- KUOPION KAUPUNKI: Kuopion kaupungin kotisivut. <https://www.kuopio.fi/fi/etusivu> (3.12.2020).
- MIKKONEN, PIRJO – PAIKKALA, SIRKKA 2000: *Sukunimet*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- MOSHNIKOV, ILYA 2012: *Karjalaisen Uutjärven kylän paikannimistö. Kansanetymologian tutkimus*. Sivuainetutkielma, karjalan kieli ja kulttuuri. Itä-Suomen yliopisto.
- NISSILÄ, VILJO 1975: Karjalaista ainesta Kuopion seudun nimistössä. – Antti Rytönen (toim.), *Kuopion pitäjän kirja* 127–136. JYY:n kotiseutusarja n:o 10. Kuopio: Kuopion kaupunki 1975.
- RAJANIEMI, ANNIINA 2020: *Kansanonomastinen tutkimus Oulun kaupungin paikannimistä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto.
- RAJANIEMI, ANNIINA 2018: *Kansanetymologisia tulkintoja Oulun kaupungin paikannimistä*. Suomen kielen kandidaatintutkielma. Oulun yliopisto.
- RIMPELÄINEN, JENNI 2011: *Paikannimen monet tarinat. Varkautelaisten kansanetymologisia tulkintoja kaupunkinsa ja sen lähialueiden paikannimistä*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto.
- SPK = *Suomalainen paikannimikirja*. Päätoimittaja Sirkka Paikkala. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146. Helsinki: Karttakeskus & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2007.

- SUOMEN MURTEIDEN SANAKIRJA. 2012. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 30. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Verkkojulkaisu HTML. URN:NBN:fi:kotus-201110, ISSN: 1796-041X. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 16.1.2020. (13.1.2020).
- TELLA, PETRA 2016: *Imatran Tainionkosken paikannimet. Kansanetymologinen ja tieteellinen näkökulma*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.
- TIETEEN TERMIPANKKI. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu/en> (10.1.2021).
- TUOMI, JOUNI – SARAJÄRVI, ANNELI 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- VILKKA, HANNA 2007: *Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

LIITE. Sähköinen kyselylomake

Kysely Kuopion paikannimistä

Hei, olen Minna-Liisa Taskinen ja teen suomen kielen kandidaatintutkielmaa Oulun yliopistossa. Tutkielmassani tarkastelen ihmisten käsityksiä merkitykseltään epäselvistä Kuopion paikannimistä.

Kyselyssä on yhteensä 18 asutuksen tai luontokohteen nimeä Kuopion alueelta. Tarkoituksena on kirjoittaa kunkin paikannimen alla olevaan tekstikenttään oma tulkinta siitä, mistä mikäkin paikannimi on tullut tai mitä paikannimi voisi tarkoittaa. Kyselyyn voi kertoa myös pelkästään nimestä heräviä mielikuvia tai ajatuksia. Kysely ei ole testi, vaan tavoitteena on selvittää, miten nykypäivän ihmiset selittävät oudolta kuulostavia paikannimiä ja mitä mielikuvia niihin liitetään.

Kyselyyn voi vastata kuka tahansa yli 18-vuotias. Yksittäiset vastaajat eivät ole tunnistettavissa tutkimuksesta, joten vastaathan myös taustatietokysymyksiin.

Annettuja vastauksia tullaan käyttämään sekä kandidaatintutkielmaani että pro gradu -tutkielmaani.

Kiitos kaikille vastaajille!

1. Olen iältäni

- ☐ 18–29-vuotias
- ☐ 30–39-vuotias
- ☐ 40–49-vuotias
- ☐ 50–59-vuotias
- ☐ 60–69-vuotias
- ☐ 70–79-vuotias
- ☐ 80-vuotias tai yli

2. Olen

- ☐ nainen
- ☐ mies
- ☐ muunsukupuolinen
- ☐ En halua vastata

3. Asutko tai oletko joskus asunut Kuopiossa?

- ☐ Kyllä
- ☐ En

Kirjoita kunkin paikannimen alla olevaan tekstikenttään, mistä paikannimi on mielestäsi tullut ja mitä se voisi tarkoittaa. Voit myös kertoa, mitä mielikuvia se herättää. Voit perustella vastauksesi parhaasi mukaan.

1. Kuopio (kaupunki) *

2. Jynkkä (kaupunginosa) *

3. Julkula (kaupunginosa) *

4. Rönö (kaupunginosa) *

5. Niuvanniemi (kaupunginosa) *

6. Itkonniemi (kaupunginosa) *

7. Tiihotar (asuinalue) *

8. Maaninka (kuntakeskus) *

9. Nilsinä (kuntakeskus) *

10. Puutossalmi (maaseutukylä, salmi) *

11. Puijo (mäki) *

12. Huuhanmäki (mäki) *

13. Rasinmäki (mäki) *

14. Matkus (järvi) *

15. Rääpys-Rytty (järvi) *

16. Ritosenlampi (lampi) *

17. Pikonniemi (niemi) *

18. Myhkyri (saari) *
